

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО НА РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ: МОЖЛИВО ЧИ НІ

Л. Д. Романчук, д. с.-г. н., професор
В. А. Довженко, к. е. н., доцент
А.В. Савич, здобувач
Житомирський національний
агроекологічний університет

Вступ. Органічний продукт має особливі якісні характеристики, користь та спеціальний спосіб виробництва, що і зумовлює особливу ціну. Однак, не зважаючи на це, спостерігається стійка тенденція до зростання попиту на органічну продукцію в Україні та світі. Тому постає питання, як збільшити обсяги її виробництва та знизити витрати, а отже і ціну.

Розширення органічного виробництва, насамперед, потребує збільшення залучених ресурсів, переважно земельних. Нині на Поліссі Житомирщини є площі сільськогосподарських угідь, які роками не використовувались і можуть бути залучені до виробництва. Значна частина цих угідь знаходиться на території, яка зазнала радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС, проте на сьогодні науковці вважають, що зміни які відбулись в радіоекологічній обстановці через тридцять років після аварії, дозволяють відродити сільськогосподарське виробництво на окремих територіях. Розвиток органічного виробництва на радіоактивно забруднених територіях пов'язаний з проблемами, які існують всередині самої системи органічного сільського господарства, з проблемами екологічно

несприятливої території та низкою психологічних чинників.

Метою даного дослідження є узагальнення можливостей і перешкод щодо залучення радіоактивно забруднених земель до сільськогосподарського обороту, зокрема до органічного виробництва.

Результати досліджень. Органічний продукт – це органічний спосіб виробництва. Тому в системі органічного виробництва центральне місце відводиться сільському господарству. Основою органічного сільськогосподарського виробництва є принципи здоров'я, екології, справедливості й турботи [6].

В системі органічного сільського господарства можна виділити сильні (підвищена корисність продукції; смакові властивості; відсутність шкідливих речовин і ГМО; безпечність продукції) та слабкі (особливий спосіб виробництва; витрати на сертифікацію; низький рівень продуктивності; короткі терміни зберігання продукції; витрати на відновлення природного мікробіологічного балансу ґрунту) сторони. Водночас формується два протилежних погляди на органічне виробництво. Його прихильники стверджують, що органічне сільське господарство не наносить шкоди довкіллю, а органічні продукти є корисними для здоров'я. Опоненти ж стверджують про обмеженість перспектив органічного виробництва в умовах кризи, що пов'язано з низьким рівнем доходів потенційних покупців та недостатнім попитом на продукцію. Особливі технології органічного виробництва також ставлять під сумнів відсутність природних забруднювачів (наприклад, збудників хвороб), харчових інфекцій та токсинів у виробленій продукції.

Виробництво органічної продукції розпочинається із сертифікації землі, якою передбачено, що пройшло три роки з часу останнього використання агрохімічних засобів і ГМО, а в землі не залишилось шкідливих речовин. Землі Полісся Житомирщини не піддавались обробітці й більше ніж три роки, проте вони знаходяться на території радіоактивного забруднення. Водночас, науковці зазначають, що «за постчорнобильський період рівень радіоактивного забруднення природних еко- і штучних агроecosystem значно знизився. Виникає нагальна необхідність повернення у сільськогосподарське використання раніше вилучених земель» [3]. Отже, якщо за результатами загальнодозиметричної паспортизації частина населених пунктів буде виведена за межі зони радіоактивного забруднення, – це сформує передумови для використання цих земель у органічному виробництві.

На території радіоактивно забруднених районів області переважають дерново-підзолисті ґрунти, зустрічаються опідзолені та

органогенні. Органічне виробництво передбачає використання природного потенціалу землі, а дерново-підзолисті ґрунти не характеризуються високими показниками для ведення високопродуктивного сільськогосподарського виробництва. Однак є можливості вирощувати окремі види продукції, які характерні для даної агрокліматичної зони, наприклад чорниці.

Науковці також обґрунтовують можливості одержання досить високих врожаїв якісної екологічно безпечної лікарської сировини нагідок лікарських в зоні Житомирського Полісся в умовах радіоактивного забруднення території при застосуванні органічної системи удобрення [5], що також дає підстави вважати ймовірність започаткування органічного виробництва на цих територіях і отримання радіологічно безпечної органічної сільськогосподарської продукції.

На території радіоактивного забруднення на сьогодні значне місце займають фермерські господарства [2], як одна з перспективних та адаптивних організаційно-правових форм на селі. При цьому саме з фермерськими господарствами та іншими одноосібними формами господарювання пов'язують нині виробництво сертифікованої органічної сировини та продукції з неї. Фермери спроможні об'єднати свої зусилля на вирішення нагальних проблем сільських територій, що знаходяться на території радіоактивного забруднення та розпочати ведення органічного сільського господарства.

Розвиток органічного сільського господарства на територіях, які нині мають статус радіоактивно забруднених, пов'язаний також із психологічним бар'єром, а саме несприйняттям продукції, вирощеної на цій території, як органічної. А тому в перспективі організація органічного сільського господарства на радіоактивно забруднених територіях можлива лише за умови зміни статусу зон забруднення. Проте вирішення питання зміни статусу зон радіоактивного забруднення можливе за наявності спільного бажання громад, органів місцевого та регіонального самоврядування при подальшому науковому супроводі даної діяльності і належному проведенні інформаційно-просвітницьких заходів серед населення.

Висновки. Отже, обсяги споживання органічної продукції в Україні поступово зростають, що зумовлює необхідність розширення виробництва шляхом створення нових товаровиробників та залучення у цю сферу додаткових ресурсів. Проте, не всі сільськогосподарські землі на сьогодні придатні для започаткування «органік-бізнесу».

Теоретично придатними для органічного виробництва є сільськогосподарські угіддя, що розташовані в зонах періодичного та

посиленого радіоактивного контролю на Поліссі Житомирщини. На сьогодні дослідження науковців свідчать про реальні можливості ведення безпечного сільськогосподарського виробництва на території цих зон. Проте їх потенційна придатність обмежується небажанням місцевих жителів та органів місцевої влади щодо зміни їх статусу на основі загальнодозиметричної паспортизації, а отже подолання психологічного бар'єру щодо походження виробленої продукції.

Подальші дослідження будуть спрямовані на оцінку потенційних можливостей щодо започаткування органічного виробництва на територіях, які зазнали радіоактивного забруднення, у віддалений після аварії період.

Список використаних джерел

1. Довженко В. А. Обґрунтування вибору стратегії розвитку фермерського господарства з урахуванням екологічного чинника / В. А. Довженко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Вип. 256: В 10 т. – Т. VII. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 1602-1608.
2. Малиновський А. С. Соціально-економічна місія фермерства у відродженні радіоактивно забруднених сільських територій / А. С. Малиновський, В. А. Довженко // Агроінком. – № 5–6. – 2006. – С. 39-45.
3. Надточій П. П. Інтеграція радіоекологічної складової у регіональні стратегії та плани дій з охорони навколишнього середовища (на прикладі Житомирської області) / П. П. Надточій, Г. М. Мартенюк, М. В. Мартенюк // Вісник ЖНАЕУ. – 2013. – № 2, т. 1. – С. 71–84.
4. Принципи органічного сільського господарства. – Електронний ресурс. / Офіційний сайт Феєдерації органічного руху України. – Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-40-47>.
5. Рибальченко С. Л. Ресурси дикоростучих лікарських рослин та вирощування нагідок лікарських (*CALENDULA OFFICINALIS* L.) в умовах радіоактивного забруднення Житомирського Полісся: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. с.-г. н.: спец. 03.00.16 – екологія / С. Л. Рибальченко. – Житомир, 2005. – 20 с.
6. Савич А. В. Сучасний стан аграрного виробництва та передумови виникнення виробників екологічно чистої продукції / А. В. Савич // Наукові читання – 2014 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2014. – Т. 3. – С. 229–233.